

Nr 13.

Ankom till riksdagens kansli den 24 februari 1944 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om barnbidrag.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 394, vilken behandlats av andra lagutskottet, hava fru *Västberg m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta »att till socialvårdskommittén för allsidig och förutsättningslös utredning överlämna frågan om lämpligheten av att borttaga stadgandet i 4 § lagen den 18 juni 1937 om barnbidrag, att då kvinna, vars barn eller adoptivbarn erhåller barnbidrag, ingår äktenskap med man, som icke är arbetsoförmögen, indrages barnbidraget».

Beträffande motiveringen för yrkandet får utskottet hänvisa till motionen.

Enligt 4 § 2 mom. lagen om barnbidrag utgår sådant bidrag bl. a.

för barn, vars fader avlidit,

för arbetsoförmögen fränskild hustrus barn i det upplösta äktenskapet, då hon har vårdnaden om barnet, samt

för arbetsoförmögen ogift kvinnas, änkas eller fränskild hustrus barn utom äktenskap, som står under hennes vårdnad.

Barnbidrag utgår jämväl i vissa fall för ensamstående kvinnas adoptivbarn.

Då kvinna, vars barn eller adoptivbarn erhåller barnbidrag enligt dessa regler, ingår äktenskap med man, som icke är arbetsoförmögen, indrages emellertid barnbidraget.

Till grund för 1937 års lagstiftning om barnbidrag samt om förskottering av underhållsbidrag till barn lågo två av 1934 års barnpensioneringssakkunniga avgivna betänkanden, det ena med förslag rörande bidrag åt barn till änkor och vissa invalider samt åt föräldralösa barn (SOU 1936: 6) och det andra med förslag rörande förskottering av underhållsbidrag till barn utom äktenskap m. fl. (SOU 1936: 47).

Den bestämmelse, vars borttagande motionärerna nu yrkat, föreslogs av de sakkunniga.

Som motivering för bestämmelsen i vad den avsåg att barnbidrag för barn till änka skulle indragas, när änkan ingick nytt äktenskap, anförde de sakkunniga:

Förutsättningen för samhällets ekonomiska bistånd, nämligen det nödläge, som huvudförsörjarens fränfalle vållat, har ju i dylika fall i allmänhet blivit undanröjd. Vidare bör beaktas den omständigheten, att mannen i det nya äktenskapet jämlikt lagen om makes underhållsskyldighet mot andra makens

barn är pliktig bidraga till underhållet för änkans barn i det förra giftet. Gentemot dessa omständigheter, som tala för ett indragande av barnbidraget vid änkans omgifte, kan såsom grund för ett motsatt förfarande åberopas, att risken att förlora barnbidrag troligen i åtskilliga fall skulle medföra en stark benägenhet hos änkor i förevarande situation att leva i fria förbindelser i stället för att gifta om sig. Trots denna icke önskvärda konsekvens hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå, att då änka ingår nytt äktenskap, barnbidraget indrages.

Såsom grund för regeln, att barnbidrag till invalid kvinnas barn skulle indragas, då kvinnan gifte sig, framhöllo de sakkunniga, att barnbidrag enligt förslaget icke skulle utgå för barn till invalid kvinna, som vore gift med arbetsduglig man.

I *yttrandena* över barnpensioneringssakkunnigas förslag utsattes nu ifrågavarande bestämmelse för kritik från flera håll. Det ifrågasattes bl. a. huruvida icke någon form kunde utfinnas, som berättigade styvbarn att efter individuell prövning erhålla barnbidrag.

I den proposition (276/1937), varigenom förslag till lag om barnbidrag och till lag om förskottering av underhållsbidrag till barn förelades riksdagen, medgav *föredragande departementschefen, statsrådet Möller*, att stadgandet om makes underhållsskyldighet mot andra makens barn ofta vållat slitningar och förvecklingar. Så länge emellertid denna grundsats vore gällande, torde den enligt departementschefens uppfattning böra iakttagas jämväl i lagstiftningen om barnbidrag. Även om i åtskilliga fall det nödläge, som vållats av mannens död, icke avsevärt förbättrats genom det nya giftermålet och det sålunda med hänsyn härtill kunde synas befogat att låta barnbidraget fortfara, skulle det dock framstå som en oegentlighet, om barnbidrag utginge till styvbarnen, medan makarnas egna barn, som hade lika stort behov därav, ej erhöles bidrag. I fråga om barn till invalid kvinna betingades stadgandet, att barnbidrag skulle indragas då hon gifte sig, därav att barnbidrag icke utginge till sådan kvinna, som vore gift med arbetsför man.

I anledning av nämnda proposition väcktes i andra kammaren en *motion* (nr 581), vari hemställdes, att ifrågavarande bestämmelse måtte få det innehåll, att barnbidrag åt barn till kvinna, som gifte sig, skulle indragas, såvida icke särskilda omständigheter gäve vid handen, att det borde bibehållas.

Propositionen behandlades av *sammansatta stats- och andra lagutskottet*, som i sitt utlåtande (nr 1) fann sig med hänsyn till gällande lag om makes underhållsskyldighet mot andra makens barn icke kunna tillstyrka bifall till det i motionen gjorda yrkandet.

Riksdagen godkände utskottets utlåtande. Av uttalanden under debatten i andra kammaren framgick, att departementschefen ansåg frågan om barnbidrag till styvbarn böra göras till föremål för nya överväganden inom socialvårdskommittén.

Lagen om makes underhållsskyldighet mot andra makens barn tillkom 1920 i samband med den då genomförda nya äktenskapslag-

stiftningen. Enligt nämnda lag är, om make under sin vårdnad har barn i tidigare gifte eller utom äktenskap, andra maken jämte honom skyldig att efter sin förmåga bidra till barnets underhåll. Denna underhållsskyldighet varar så länge äktenskapet består. Vad sålunda är stadgat medför ingen ändring i den underhållsskyldighet som åligger den andre av barnets föräldrar.

Såsom grund för lagen anfördes vid dess tillkomst, att det ofta framstode såsom en etisk plikt att bidra till underhållet av styvbarn. Hade exempelvis en välbärgad mans hustru icke några egna tillgångar, vore det föga tillfredsställande, om hennes barn i ett föregående äktenskap måste leva i nöd, under det att hon själv enligt reglerna om makars inbördes underhållsskyldighet delade mannens levnadsvillkor. Detta fölle särskilt i ögonen i det fall, att hustrun före det bestående äktenskapets ingående idkat förvärvsverksamhet och därigenom varit i stånd att bidra till barnets underhåll men under äktenskapet helt ägnade sig åt hemmets skötande. I fråga om underhållsskyldigheten mot makes barn funnes otvivelaktigt i den allmänna uppfattningen en skillnad mellan det fall, att barnet vore upptaget i makarnas gemensamma hem, och det fall, att så icke vore händelsen. I alla de fall då ena makens barn uppväxte i makarnas gemensamma hem ansåges det helt naturligt, att barnets underhåll, bortsett från den bidragsplikt som kunde åliggera den andre av föräldrarna, utginge i samband med och efter samma grunder som underhållet åt makarnas gemensamma barn. Med avseende å flertalet övriga fall torde däremot uppfattningen av en verklig underhållsskyldighet för make mot andra makens barn icke hava trängt igenom. En rättslig underhållsskyldighet för make mot andra makens barn kunde dock icke lämpligen göras beroende av det faktiska förhållandet, att barnet vistades i makarnas hem, över vilket förhållande förstnämnde make själv kunde bestämma; något rättsligt tvång att i hemmet upptaga andra makens barn torde nämligen icke kunna stadgas. Ifrågavarande underhållsskyldighet skulle därför enligt lagen vara beroende av det rättsliga förhållandet, att barnet stode under andra makens vårdnad. I sådant fall vore det också vanligen naturligt och önskvärt, att barnet finge uppväxa i makarnas hem. Och även om barnet vistades annorstädes, stode det i så nära förhållande till vårdnadshavaren, att, särskilt då denne vore urständssatt att sörja för barnets underhåll, hans make borde vara pliktig att bidra därtill; hade vid äktenskapets ingående ena maken ett barn utom äktenskap, som stode under hans vårdnad, måste det i allmänhet antagas, att andra maken ägde kännedom om detta förhållande och vore beredd att taga konsekvenserna därav.

Bestämmelserna i lagen om makes underhållsskyldighet mot andra makens barn kompletterades 1921 därigenom att i 3 § i 1918 års fattigvårdslag infördes ett stadgande av innehåll, att make under de i förstnämnda lag angivna förutsättningarna är pliktig att efter sin förmåga försörja andra makens barn i tidigare äktenskap eller utom äktenskap, så att barnet ej faller fattigvården till last. Härigenom infördes alltså underhållsskyldighet för en make mot den andra makens barn jämväl i förhållande till det allmänna. Jämlikt 63 § fattig-

vårdslagen äger fattigvårdssamhälle under förut nämnda betingelser uttaga ersättning för kostnad, som samhället fått vidkännas för fattigvård till barn, jämväl av barnets styvfader eller styvmoder, i den mån fattigvårdsstyrelsen ej finner skäl till eftergift. Enligt 65 § får emellertid sådan talan ej bifallas, om styvfadern eller styvmodern genom att återbetala kostnaden eller någon del därav kan antagas komma att sakna nödiga medel till underhåll för sig och de sina eller *eljest synnerliga skäl tala mot bifall till ersättningsanspråket*. I 1924 års barnvårdslag hava uti ifrågavarande avseenden införts bestämmelser, nära motsvarande de i fattigvårdslagen upptagna.

De i föregående stycke kursiverade orden och motsvarande stadganden i barnvårdslagen tillades genom lagändring 1939, som föranletts av en framställning från 1936 års riksdag. Sistnämnda år väcktes en *motion* (nr 350 i andra kammaren), vari påtalades vissa olägenheter av de gällande bestämmelserna om styvfaders och styvmoders underhållsskyldighet och hemställdes om utredning angående ändringar i lagen om makes underhållsskyldighet mot andra makens barn samt hithörande bestämmelser i fattigvårds- och barnvårdslagarna. Motionen behandlades av *andra lagutskottet*, som i sitt utlåtande (nr 36) fann det vara förenat med betydande olägenheter att rubba den civilrättsliga lagstiftningen om makes försörjningsplikt mot andra makens barn, vilken lagstiftning utgjorde grunden för fattigvårds- och barnvårdslagarnas motsvarande offentligrättsliga bestämmelser. Utskottet ansåg sig icke kunna tillstyrka någon rubbning i principen om makes underhållsplikt mot den andra makens barn. Enligt utskottets mening talade emellertid skäl för en uppmjukning av 65 § fattigvårdslagen och motsvarande bestämmelse i barnvårdslagen. Utskottet hemställde om utredning angående möjligheten och lämpligheten att vidtaga sådana ändringar i nämnda lagrum, att anspråk på ersättning av make för vård, som lämnats den andra makens barn, ej finge bifallas, då synnerliga skäl talade mot bifall till anspråket. — Denna hemställan bifölls av riksdagen. Sedan utredningen verkställts, förelades riksdagen år 1939 förslag till de förut berörda lagändringarna genom propositionen nr 45. Propositionen bifölls på förslag av andra lagutskottet (utlåtande nr 13).

Här må erinras jämväl om att barn, som är berättigat till bidragsförskott enligt lagen om förskottering av underhållsbidrag till barn, icke går miste om förskottet, därför att barnets moder gifter sig. I sådant fall tages emellertid vid fastställandet av bidragsförskottets storlek hänsyn till makarnas gemensamma inkomst.

Utskottet.

Det huvudsakliga skälet för regeln, att barnbidrag till barn vars moder gifter sig skall indragas, är, såsom framgår av den ovan lämnade redogörelsen, det civilrättsliga stadgandet om makes underhållsskyldighet mot andra makens barn. Frågan om lämpligheten av att rubba principen om denna underhållsskyldighet har tidigare varit föremål för riksdagens bedömande, därvid riksdagen ansett sig ej kunna tillstyrka en sådan rubbning. Utskottet finner ej anledning att i detta sammanhang närmare gå in på frågan, som torde kom-

ma under omprövning i samband med det pågående arbetet för kodifiering av ärvdabalken.

Emellertid behöver enligt utskottets uppfattning lösningen av det genom motionen väckta begränsade spørsmålet ej göras beroende av en revision av ifrågakavande civilrättsliga bestämmelser. Avgörande för frågan om omfattningen av samhällets hjälpverksamhet i förevarande hänseende torde endast vara skälighets- och rättvisesynpunkter. Om det ur sådana synpunkter skulle vara önskvärt att utvidga tillämpningsområdet för lagen om barnbidrag att omfatta jämväl barn, som har styvfader, synes den omständigheten att styvfadern är underhållspliktig icke i och för sig böra utgöra hinder mot en sådan åtgärd. Enligt utskottets åsikt tala vissa skäl för en lagändring i den av motionärerna avsedda riktningen. Ändring på ifrågakavande punkt torde komma att medföra även andra ändringar av lagtexten. Hit hörande spørsmål synas böra upptagas till prövning i samband med socialvårdskommitténs översyn av socialvårdens materiella bestämmelser.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överlämna motionen till socialvårdskommittén att tagas under övervägande vid översynen av socialvårdens materiella bestämmelser.

Stockholm den 24 februari 1944.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit

från första kammaren: herrar *Norman, Wistrand, Olof Carlsson, Mannerskantz, Hage, Hallagård, Söderkvist* och *Holmbäck*;

från andra kammaren: fröken *Hesselgren*, fröken *Andersson*, herr *Ryberg*, fru *Nordgren*, herrar *Holm, Witzell** och *Andersson* i Eskilstuna.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.